הרב גבריאל גולדמן / כפר אדומים

דוד מלך ישראל חי וקיים*

הקדמה

במאמר שלפנינו נעקוב אחרי השתלשלות הדורות מתחילת היווצרות בית דוד, וננסה להבין את מאמר חז"ל המשווה את מלכות בית דוד ללבנה. הרעיון המרכזי שאותו ננסה להוכיח הוא זה: התמעטותה של הלבנה עד להיעלמותה המוחלטת והופעת המולד החדש מקבילות להתמעטות בית דוד עד למצב בו נראה כאילו תם ונכרת, ואז מופיעה ההמשכיות באופן בלתי-צפוי. אגב אורחא, ננסה לבחון השוואות נוספות בין מלכות בית דוד לבין הלבנה.

א. בועז ורות

נתחיל ממגילת רות, שהיא בעצם מגילת היוחסין של דוד המלך, כמפורט בפסוקים האחרונים של המגילה (ד', יח-כב). בעלה הראשון של רות, מחלון, מת ללא בנים, וכך גם אחיו כליון. הסיכוי להמשך כלשהו לבית אלימלך נראה בלתי-סביר ולא מציאותי באופן קיצוני, ממש ללא שום תקווה. נעמי עצמה היטיבה לבטא זאת בדבריה:

וַתֹּאמֶר נָעֳמִי - שֹׁבְנָה בְנֹתַי לָמָּה תֵלַכְנָה עִמִּי, הַעוֹד לִי בָנִים בְּמֵעַי וְהָיוּ לָכֶם לַאֲנָשִׁים: שֹׁבְנָה בְנֹתַי לֵכֶן כִּי זָקַנְתִּי מִהְיוֹת לְאִישׁ, כִּי אָמַרְתִּי יֶשׁ לִי תִקְוָה גַּם הָיִיתִי הַלַּיְלָה לְאִישׁ וְגַם יָלַדְתִּי בָנִים: הֲלָהֵן תְּשַׂבֵּרְנָה עַד אֲשֶׁר יִגְדָּלוּ הֲלָהֵן תֵּעָגֵנָה לְבִלְתִּי הֱיוֹת לְאִישׁ, אַל בְּנֹתַי כִּי מַר לִי מְאֹד מִכֶּם כִּי יָצְאָה בִי יַד ה'.
(רות א', יא-יג)

הגואל הקרוב - "פלוני אלמוני" (ד', א) או "טוב" (ג', יג) - סירב לגאול את רות ולהקים לבית אלימלך שם בישראל. מבחינה הגיונית היה הצדק אתו - "לֹא אוּכַל לִגְאָל לִי פֶּן אַשְׁחִית אֶת נַחֲלָתִי, גְּאַל לְךָ אַתָּה אֶת גְּאֻלָּתִי כִּי לֹא אוּכַל לִגְאֹל". נישואין לנערה מואבייה, שהיתר נישואיה מוטל בספק[1], ממשפחה שירדה מהארץ בשנות רעב ונמנעה מלהושיט עזרה לזקוקים לה כל כך (ילקוט-שמעוני רות, רמז תקצח), ושלאחר מכן נענשה בשכול וביתמות, בעוני וביסורים - הוא ללא ספק מעשה קשה ביותר, ומובן מדוע הגואל הקרוב נמנע מכך. בועז ממש נחלץ לקיום מצווה זו, לאחר שנראה היה שאין יותר סיכוי להקים שם לבית אלימלך, כדבריו: "וְגַם אֶת רוּת הַמֹּאֲבִיָּה אֵשֶׁת מַחְלוֹן קָנִיתִי לִי לְאִשָּׁה לְהָקִים שֵׁם הַמֵּת עַל נַחֲלָתוֹ, וְלֹא יִכָּרֵת שֵׁם הַמֵּת מֵעִם אֶחָיו וּמִשַּׁעַר מְקוֹמוֹ" (ד', ט-י).

---

* המאמר המופיע כאן קוצר ממאמר ארוך יותר, בשל אילוצי עריכה.

1 שעדיין לא נתחדשה ההלכה - "עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית".

אבל לא רק הסיכוי להקמת שם לרות ולמשפחת אלימלך היה נראה לא מציאותי, אלא גם הסיכוי להקמת שם לבועז עצמו. בועז לא היה אדם צעיר, והסיכוי שלו למצוא אישה צעירה שתלד לו בן היה קטן, כפי שהוא מעיד על עצמו: "הֵיטַבְתְּ חַסְדֵּךְ הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן לְבִלְתִּי לֶכֶת אַחֲרֵי הַבַּחוּרִים אִם דַּל וְאִם עָשִׁיר" (ג', י). כלומר: בועז, למרות עושרו, עדיין היה נחות מן הבחורים, אפילו מן הדלים והעניים שבהם. מסתבר, אם כן, שלא רק שלא היה צעיר, אלא היה ממש אדם זקן.

יתירה מזו; חז"ל זיהו את בועז עם השופט אִבצן מבית לחם, שכן גם התקופה זהה – תקופת השופטים, וגם המקום – בית לחם:

> אמר רב: אִבצן זה בּוֹעז... שנאמר: "ויהי לו שלושים בנים ושלושים בנות שִׁלח החוצה, ושלושים בנות הביא לבניו מן החוץ"... וכולן מתו בחייו. ואמר רבי יצחק: אותו היום שבאת רות המואביה לארץ ישראל, מתה אשתו של בּוֹעז. (ב"ב צא ע"א)

כלומר, על פי מדרש חז"ל עולה דמותו של בועז כטרגית ביותר – דמות של אדם עריר שקבר בחייו שישים(!) בנים ובנות. אלמן ישיש, השכול מכל המשפחה הענפה והמפוארת שהקים, וגם מאשתו. לכאורה, אדם ללא סיכוי עתידי להקים לעצמו שם ושארית. והנה, דווקא מתוך מציאות כזו של "מיעוט הלבנה", בא המולד החדש – עובד אבי ישי אבי דוד.

קודם למולד הלבנה ישנו מצב של חשכה מוחלטת – אין כלל ירח. גם כאן, לימדונו חז"ל כי קודם שנולד עובד נפטר בועז: "אותו לילה שבא עליה – מת" (ילקוט-שמעוני רות, רמז תרח). הדברים משתלבים בהחלט עם גילו המופלג של בועז ועם היעדרותו הבולטת לעין מהולדת עובד ומקריאת שמו. לענייננו נדגיש את העיקרון של קיום והמשכיות שושלת בית דוד באופן ניסי, מופלא ובלתי צפוי, כשכל הנתונים לקיום כזה אינם סבירים לחלוטין, בבחינת מולד הלבנה המחודש לאחר היעדרה. על ההשגחה הא-לוהית המיוחדת להולדת עובד ניתן ללמוד גם מהביטוי המיוחד, היחידאי במקרא: "וַיַּקַּח בּוֹעַז אֶת רוּת וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּתֵּן ה' לָהּ הֵרָיוֹן וַתֵּלֶד בֵּן" (ד', יג).

ב. יהודה ותמר

יהודה הוא אבי המלוכה – "לֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִיהוּדָה וּמְחֹקֵק מִבֵּין רַגְלָיו" (בראשית מ"ט, י). גם אצל יהודה מצינו שכול, אלמנות וייבום. אף שם מסרב היבם להקים שם למת, ואף שם מתה אשתו של יהודה:

> וַיַּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וּשְׁמָהּ תָּמָר: וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי ה' וַיְמִתֵהוּ ה': וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן - בֹּא אֶל אֵשֶׁת אָחִיךָ וְיַבֵּם אֹתָהּ וְהָקֵם זֶרַע לְאָחִיךָ: וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזָּרַע, וְהָיָה אִם בָּא אֶל אֵשֶׁת אָחִיו וְשִׁחֵת

דוד מלך ישראל חי וקיים / הרב גבריאל גולדמן

אַרְצָה לְבִלְתִּי נְתָן זֶרַע לְאָחִיו: וַיֵּרַע בְּעֵינֵי ה' אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמֶת גַּם אֹתוֹ... וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַתָּמָת בַּת שׁוּעַ אֵשֶׁת יְהוּדָה. (בראשית ל"ח, ו-יב)

גם יהודה אלמן מאשתו ושכול משני ילדיו. האפשרות של נישואי שלה בן יהודה עם תמר כדי להקים זרע לאחיו נדחית. הסיכוי להמשכיות ולבניין שושלת בית דוד מיהודה ותמר נראה רחוק ובלתי-סביר. יוזמתה של תמר להקים זרע מיהודה עצמו, כמעט שעולה לה בחייה. במצב זה נגזרת בעצם כליה על בית דוד, עוד לפני שנולד. זהו מצב החושך שלפני מולד הלבנה. רק הודאתו האמיצה של יהודה נותנת את הסיכוי להמשך[2].

ג. מצאתי דוד עבדי - בסדום

מוצאו של דוד המלך, כאמור, הוא מרות המואבייה. בהמשך שושלת בית דוד נמצא את נעמה העמונית - אשתו של שלמה המלך, אֵם רחבעם. משיח בן דוד, אם כן, נשען גם על עמון וגם על מואב.

עמון ומואב מוזכרים בדרך כלל ביחד, ולא תמיד לשבח. שניהם מוצאם מלוט שבא על בנותיו, ואף בסיפור לוט ובנותיו אנו מוצאים בניין מחודש אחרי חורבן והרס מוחלט - מהפכת סדום ועמורה. גם כאן אפשר לראות את היעלמות ומיעוט הלבנה באופן קיצוני קודם למולד המחודש:

וַיְהִי בְּשַׁחֵת אֱלוֹהִים אֶת עָרֵי הַכִּכָּר וַיִּזְכֹּר אֱלוֹהִים אֶת אַבְרָהָם, וַיְשַׁלַּח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה בַּהֲפֹךְ אֶת הֶעָרִים אֲשֶׁר יָשַׁב בָּהֶן לוֹט... וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל הַצְּעִירָה - אָבִינוּ זָקֵן וְאִישׁ אֵין בָּאָרֶץ לָבוֹא עָלֵינוּ כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ: לְכָה נַשְׁקֶה אֶת אָבִינוּ יַיִן וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ וּנְחַיֶּה מֵאָבִינוּ זָרַע... וַתַּהֲרֶיןָ שְׁתֵּי בְנוֹת לוֹט מֵאֲבִיהֶן: וַתֵּלֶד הַבְּכִירָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מוֹאָב, הוּא אֲבִי מוֹאָב עַד הַיּוֹם: וְהַצְּעִירָה גַּם הִוא יָלְדָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן עַמִּי, הוּא אֲבִי בְנֵי עַמּוֹן עַד הַיּוֹם.

(בראשית י"ט, כט-לח)

לא רק ההרס המוחלט של מהפכת סדום ועמורה קדם למולד המחודש, אלא גם הרגשה אישית שהעולם כולו חרב - "וְאִישׁ אֵין בָּאָרֶץ לָבוֹא עָלֵינוּ כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ", וכמו שפירש רש"י שם (בשם המדרש): "סבורות היו שכל העולם נחרב, כמו בדור המבול". שוב נראה כאילו אבד הסיכוי להמשכיות הזרע שבסופו של דבר יצא ממנו משיח בן דוד. אך גם כאן, כמו בדוגמאות הקודמות, באה ההמשכיות באופן חריג, מפתיע ובלתי-צפוי לחלוטין.

2 לדברי הרמב"ן (בראשית ל"ח, לט), הדמיון שבין סיפור יהודה לבין מולד הלבנה עולה גם משמות הילדים: "'זרח' - על שם החמה שהיא זורחת תמיד, ו'פרץ' - על שם הלבנה הנפרצת לעיתים ונבנית לעיתים". ואכן, מלכות בית דוד נבנתה בסופו של דבר מפרץ דווקא, ואף זקני בית לחם מברכים את בועז: "ויהי ביתך כבית פרץ" (ד', יב).

נקודת השוואה נוספת בין הסיפורים היא בכך שהיוזמה באה דווקא מצד הנשים. אִם נוהג שבעולם הוא שאיש מחזר אחר אישה, הרי שבמקרים שלפנינו דווקא הגברים החשובים והמפורסמים – רפו ידיהם, ודווקא "חכמת נשים בנתה ביתה" – הנשים נטלו יוזמה, וממש בחשאי, ללא ידיעת הגברים, הקימו את המשך המשפחה. כך אצל תמר ובנות לוט באופן הבולט ביותר; וכך אף אצל רות, שבעצת נעמי באה בחצי הלילה לשכב למרגלות בועז ולבקש ממנו לפרוש עליה כנפיו.

ד. ישי ואשתו

החיד"א (בספר יוסף-תהילות) מביא סיפור מעניין ממדרש ילקוט המכירי (תהילים קי"ח) על בחירתו של דוד: ישי בצדקותו חשש שדרשת חז"ל "מואבי ולא מואבית" איננה נכונה, ולכן פרש מאשתו (שהרי הוא בן-בנה של רות בת מואב). לאחר כמה שנים, ישי ביקש לגרש את אשתו, אך היא הצליחה להערים עליו, החליפה את משכבה עם משכבה של אשתו החדשה והוא בא עליה פעם אחת נוספת. כשראו בני ישי שאמם בהריון, ביקשו להרוג את התינוק, אך ישי מנע אותם מכך בתנאי "שיהא הוולד מאוס ועבד לכם". לדברי המדרש, "אותו הבן שנולד מהריון זה – דוד היה".

נקודות ההקבלה לשאר המקרים שתוארו לעיל בולטות לעין: גם מצד האופן הניסי שבו נולד דוד לאחר שאביו כבר החליט לפרוש מאשתו ולא להביא יותר צאצאים לעולם, המקביל במידה מסויימת להולדת עובד מבועז; גם מצד הסיכון שהיו בו דוד ואמו לפני לידתו, המקביל לסכנה שהייתה נתונה בה תמר עם תאומיה, פרץ וזרח; גם מצד היוזמה הנשית לעומת הפסיביות והיאוש הגבריים, שאיפיינה את מעשה בנות לוט, תמר ורות.

מדרש זה, המתאר את דרך פעולתה של אשת ישי, יכול להסביר את היחס השלילי והעוין של ישי ובניו לדוד. כאשר שמואל מבקש מישי להביא לפניו את בניו (שמ"א ט"ז), ישי אוסף למעמד נשגב זה את שבעת בניו הגדולים, ומתעלם לחלוטין מדוד צעיר בניו. דווקא המדרש דלעיל יכול לתת הסבר להתנהגותו של ישי, שכלל אינו בטוח שדוד הוא אמנם בנו. דוד הוא ספק ממזר – "מוזר", כפי שהוא עצמו הגדיר את מצבו – ולכן ישי מסתיר אותו משמואל הנביא. רק לאחר שאלתו הנוקבת של שמואל – "הֲתַמּוּ הַנְּעָרִים?", נאלץ ישי להודות, כמעט בעל כרחו, "עוֹד שָׁאַר הַקָּטָן וְהִנֵּה רֹעֶה בַּצֹּאן". גם אז עדיין לא קורא ישי לדוד. עדיין יש צורך בתביעה פסקנית של שמואל – "שְׁלָחָה וְקָחֶנּוּ כִּי לֹא נָסֹב עַד בֹּאוֹ פֹּה", וישי נוכח לתדהמתו ששמואל בוחר למשוח למלך דווקא את דוד. רק במעמד זה מתברר לישי באופן סופי שדוד הוא בעצם בנו, ולדברי חז"ל הוא דורש עליו את הפסוק "אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה" (תהילים קי"ח, כב; פסחים קיט ע"א). הלבנה, שהייתה חבויה ונסתרת מאחורי מסך וערפל של אי-ודאות, לפתע מוארת ומתבררת.

דוד מולך ישראל חי וקיים / הרב גבריאל גולדמן

ה. דוד ובת שבע[3]

לאחר שדוד ננזף קשות על ידי נתן הנביא על חטאו עם בת שבע, נאמר לו שהבן שנולד לו ממנה ימות. דוד מתפלל ומבקש על הילד החולה, צם, שוכב על הרצפה וממאן לשמוע לזקני ביתו שניסו להקימו ולהאכילו. לא עזרו לו לדוד תפילותיו ותעניותיו, והילד מת. במצב זה, גם דוד וגם בת שבע נמצאים במצוקה קשה ביותר. בת שבע שכולה מבעלה אוריה ומבנה מדוד שנפטר; דוד שכול מבנו, נזוף על ידי נתן הנביא ויודע שצפוי לו עתיד קשה ביותר שעליו נתבשר בנבואת נתן הנביא (שמ"ב י"ב, יא-יב). על רקע זה, קשה מאוד היה לתאר את המשכיות בית דוד מדוד ובת שבע. החטא וההחמצה נראים כאילו עוטפים ולופתים את בית דוד ללא יכולת להשתחרר, כפי שדוד עצמו אומר במזמור שנאמר לאחר החטא: "הֵן בְּעָוֹן חוֹלָלְתִּי וּבְחֵטְא יֶחֱמַתְנִי אִמִּי" (תהילים נ"א, ז). גם דבריו של דוד על בנו המת מתארים זאת: "וְעַתָּה מֵת, לָמָּה זֶּה אֲנִי צָם, הַאוּכַל לַהֲשִׁיבוֹ? עוֹד אֲנִי הֹלֵךְ אֵלָיו וְהוּא לֹא יָשׁוּב אֵלָי" (שמ"ב י"ב, כג).

אולם דווקא בנקודה זו, של יאוש ושכול, דוד מתחזק. דווקא מות הילד גורם לו להתחיל ליזום מהלך חדש: להפסיק את הצום, לקום, להתרחץ ולהחליף את בגדיו, וגם - "וַיָּבֹא בֵּית ה' וַיִּשְׁתָּחוּ" - לברך על הרעה כשם שמברכים על הטובה. מנקודת שפל זו מתחיל מהלך של בנייה והצמחה מחודשת של בית דוד:

וַיְנַחֵם דָּוִד אֶת בַּת שֶׁבַע אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ, וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שְׁלֹמֹה וַה' אֲהֵבוֹ: וַיִּשְׁלַח בְּיַד נָתָן הַנָּבִיא וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יְדִידְיָהּ בַּעֲבוּר ה'. (שמ"ב י"ב, כד-כה)

שוב, ניכרת יכולתו של דוד להתחזק במצב שנראה חסר תקווה[4]. ניתן לתאר את מצבו כהתמעטות מוחלטת, עד לשיא שנראה סופי וחסר תקווה, ולאחריה עלייה בלתי-צפויה. זאת ועוד, מדברי דוד עולה כי הגנת הקב"ה על בית דוד מפני האויבים המאיימים להכרית אותו אינה מותנית בהתנהגותם של מלכי בית דוד. זוהי ברית, שדוד משווה את קיומה הודאי לשמש ולירח:

אִם יַעַזְבוּ בָנָיו תּוֹרָתִי וּבְמִשְׁפָּטַי לֹא יֵלֵכוּן: אִם חֻקֹּתַי יְחַלֵּלוּ וּמִצְוֹתַי לֹא יִשְׁמֹרוּ: וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם: וְחַסְדִּי לֹא אָפִיר מֵעִמּוֹ וְלֹא אֲשַׁקֶּר בֶּאֱמוּנָתִי: לֹא אֲחַלֵּל בְּרִיתִי וּמוֹצָא שְׂפָתַי לֹא אַשְׁנֶה: אַחַת נִשְׁבַּעְתִּי בְקָדְשִׁי אִם לְדָוִד אֲכַזֵּב: זַרְעוֹ לְעוֹלָם יִהְיֶה וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ נֶגְדִּי: כְּיָרֵחַ יִכּוֹן עוֹלָם וְעֵד בַּשַּׁחַק נֶאֱמָן סֶלָה. (תהילים פ"ט, לא-לח)

3 הרבה נכתב על פרשה זו, ואין בכוונתנו לעסוק בה מעבר להיבט של ההמשכיות אחרי הייאוש, הצמיחה מתוך המצב שנראה כחסר תקווה ותוחלת.

4 יכולת זו ניכרת גם בהתנהגותו של דוד לאחר שעמלק שרפו את צקלג (שמו"א ל'), במהלך מנוסתו מאבשלום (שמו"ב י"ח) ובמקומות רבים נוספים.

ו. יואש בן אחזיה

התופעה של מולד מחודש לאחר מצב של היעדר וכיסוי אינה מאפיינת את מלכות בית דוד רק בעת היווצרותה והתהוותה הניסית, אלא ממשיכה ללוותה גם לאחר שנדמה שהיותו של בית דוד בית מלכות היא עובדה מוגמרת שאין לערער עליה. גם כאן נראה את הצורך בהשגחה א-לוהית ניסית שתאפשר את המשך קיומו של בית דוד בתנאים שנראים בלתי-אפשריים, ואת התופעה שהגדרנו לעיל כמולד הלבנה המחודש לאחר היעלמותה והצפנתה.

בדור השמיני שאחרי דוד המלך, מלך אחזיה בן יהורם על יהודה. אחזיה ויהורם הלכו בדרכם הרעה והחוטאת של מלכי ישראל אחאב ויהורם מבית עמרי, והמקרא מציין כי סיבה מרכזית לכך היא קשרי הנישואין שבין שני בתי המלוכה: "וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה' כְּבֵית אַחְאָב כִּי חֲתַן בֵּית אַחְאָב הוּא" (מל"ב ח', כו-כז). גם על רקע זה, קשה לעכל רשעות ואכזריות נפשעות כשל עתליה אם אחזיה:

> וַעֲתַלְיָה אֵם אֲחַזְיָהוּ רָאֲתָה כִּי מֵת בְּנָהּ וַתָּקָם וַתְּאַבֵּד אֵת כָּל זֶרַע הַמַּמְלָכָה: וַתִּקַּח יְהוֹשֶׁבַע בַּת הַמֶּלֶךְ יוֹרָם אֲחוֹת אֲחַזְיָהוּ אֶת יוֹאָשׁ בֶּן אֲחַזְיָה וַתִּגְנֹב אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַמּוּמָתִים, אֹתוֹ וְאֶת מֵינִקְתּוֹ בַּחֲדַר הַמִּטּוֹת, וַיַּסְתִּרוּ אֹתוֹ מִפְּנֵי עֲתַלְיָהוּ וְלֹא הוּמָת: וַיְהִי אִתָּהּ בֵּית ה' מִתְחַבֵּא שֵׁשׁ שָׁנִים וַעֲתַלְיָה מֹלֶכֶת עַל הָאָרֶץ: וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שָׁלַח יְהוֹיָדָע... וַיּוֹצֵא אֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַנֵּזֶר וְאֶת הָעֵדוּת וַיַּמְלִכוּ אֹתוֹ וַיִּמְשָׁחֻהוּ וַיַּכּוּ כָף וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ.
>
> (מל"ב י"א, א-יב)

לענייננו, הדוגמא של המולד הניסי המחודש לאחר הצפנתו ברורה ופשוטה. מבחינת בית דוד, משתרר חושך גמור בזמן מלכות עתליה. נראה לכאורה כי הקיץ הקץ על מלכות בית דוד. רק עולל פעוט חסר ישע, המוצפן בחדר המיטות, נושא עמו את סוד מיעוט הירח המוצפן והנעלם ואת ההבטחה הא-לוהית למולד המחודש.

נוסיף לכאן את דברי חז"ל המתייחסים למקום הצפנתו של יואש:

> "בחדר המטות" - בעליית בית קדשי הקדשים[5]. (רש"י, מל"ב י"א, ב)

משמעות מיוחדת יש להצפנתו של יואש בקודש הקדשים, בחיקו של הקב"ה. כשם ש"מקום ארון אינו מן המדה" (יומא כא ע"א), כך גם אי-אפשר למדוד את תופעת מלכות בית דוד בכלים ארציים רגילים. ההשגחה הא-לוהית המיוחדת היא מהותה של מלכות בית דוד.

---

5 המדרש לומד זאת מפסוק שבמזמור כ"ז בתהילים - "כי יצפנני בסכה ביום רעה, יסתירני בסתר אהלו". הרב יגאל אריאל (מקדש-מלך עמ' 321, הע' 9) מעיר כי הקשר שבין מזמור זה לבין יואש מתחזק בשל הביטוי "כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני", שהרי סבתו של יואש היא זו שרדפה אותו.

ז. חזקיהו מלך יהודה מול ישעיהו הנביא

ימי חזקיהו ידעו עליות ומורדות. בתקופה השייכת לענייננו, סנחריב צר על ירושלים (מל"ב י"ח; ישעיהו ל"ו), ערי יהודה כבר נכבשו כולן ונתפשו, ירושלים נצורה על ידי חיל אשורי כבד, ונראה לכאורה שימיה ספורים. היטיב לבטא את הרגשת היאוש חזקיהו המלך עצמו, בדברים ששלח לישעיהו הנביא: "יוֹם צָרָה וְתוֹכֵחָה וּנְאָצָה הַיּוֹם הַזֶּה כִּי בָאוּ בָנִים עַד מַשְׁבֵּר וְכֹחַ אַיִן לְלֵדָה" (מל"ב י"ט, ג).

אם לא די בכך, הרי שהמלך עצמו חולה אנוש - "בַּיָּמִים הָהֵם חָלָה חִזְקִיָּהוּ לָמוּת" (מל"ב כ', א). ישעיהו הנביא נשלח אליו בדבר ה' לבשר לו באופן מוחלט וסופי על מותו:

וַיָּבֹא אֵלָיו יְשַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו - כֹּה אָמַר ה', צַו לְבֵיתֶךָ כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה. (מל"ב כ', א)

חז"ל דרשו את הכפילות:

> מאי "כי מת אתה ולא תחיה"? כי מת אתה - לעולם הזה, ולא תחיה - לעולם הבא. אמר: מאי כולי האי? אמר ליה: משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה: משום דחזי דנפקי מינאי בנין דלא מעלו. אמר ליה: בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת - איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמי קודשא בריך הוא - לעביד. (ברכות י ע"א)

לאור דברי חז"ל בגמרא, מקבלת מחלתו של חזקיהו משמעות שונה וחמורה יותר. אין זה סתם חולי גופני, אלא יאוש מוחלט של חזקיהו עצמו מהמשך מלכות בית דוד, שביטויו החיצוני הוא חולי חמור וממית. שורש הייאוש הוא נפשי-רוחני, ומשמעויותיו חמורות וקשות דווקא בגלל שהמתייאש הוא מלך יהודה עצמו, צאצא למלכות בית דוד.

עד כה התמודדותה של מלכות בית דוד היתה בעיקר נגד מעכבים ואויבים מבחוץ. כעת, הקושי וההתמודדות הם כלפי פנים. אמנם התנאים החיצוניים הם קשים ביותר - המצור על ירושלים, אך עיקר השבר הוא פנימי. על רקע זה, נבין טוב יותר את דבריו של חזקיהו: "כִּי בָאוּ בָנִים עַד מַשְׁבֵּר וְכֹחַ אַיִן לְלֵדָה".

במצב זה נראית המשכיותה של מלכות בית דוד חסרת סיכוי. מצבה הוא כלאחר יאוש, פשוטו כמשמעו: המלך מוטל על ערש דווי, נוטה למות, ללא צאצאים שיוכלו להמשיך את השושלת; ירושלים במצור ובמצוק על ידי חיל אשורי כבד שרמס וכבש את כל ערי יהודה, "וְנוֹתְרָה בַת צִיּוֹן כְּסֻכָּה בְכָרֶם, כִּמְלוּנָה בְמִקְשָׁה, כְּעִיר נְצוּרָה" (ישעיהו א', ח).

דווקא במצב זה, של יאוש ללא תקווה, מתעורר חזקיהו ומנסה לשנות את רוע הגזירה - "וַיַּסֵּב אֶת פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה'... וַיֵּבְךְּ חִזְקִיָּהוּ בְּכִי גָּדוֹל" (מל"ב כ', ב-ג). הדבר מפליא במיוחד מפני שלכאורה היה הגיוני יותר שחזקיהו יתפלל ויבקש רחמים לפני פסק הדין

הא-לוהי שהובא בפניו ע"י ישעיהו. חזקיהו, למרבה הפלא, מתעורר לתפילה רק לאחר שכבר נגזרה גזירה.

חז"ל מתארים דין ודברים שהתפתחו בנקודה זו בין חזקיהו לישעיהו:

> אמר ליה (חזקיהו): השתא הב לי ברתך, אפשר דגרמא זכותי דידי ודידך ונפקי מינאי בנין דמעלו. אמר ליה: כבר נגזרה גזירה. אמר ליה: בן אמוץ, כלה נבואתך וצא! כך מקובלני מבית אבי אבא - אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, אל יתיאש מן הרחמים. (ברכות י ע"א)

ממש כדוד זקנו, כל עוד נראה שיש סיכוי, חזקיהו מנסה לפעול באמצעים ההגיוניים הרגילים: הוא מבקש מישעיהו לשאת את בתו לאישה, כדי שייוולדו להם בנים מעולים שיוכלו להמשיך את שושלת בית דוד. דווקא סירובו של ישעיהו מעורר את חזקיהו לבכי ולתפילה. רק בנקודה הנמוכה ביותר, לאחר שנראה כאילו כלו כל הקיצים - דווקא שם מתעורר חזקיהו להתחלה של עלייה מחודשת. שוב, מולד הלבנה לאחר היעלמותה המוחלטת.

נראה, שניתן להבין את התנהגותו של חזקיהו לאור דברי חז"ל, שביקש הקב"ה לעשות חזקיהו - משיח (סנהדרין צד ע"א). חזקיהו נולד לאביו אחז שהרשיע לעשות - "וְגַם אֶת בְּנוֹ הֶעֱבִיר בָּאֵשׁ כְּתֹעֲבוֹת הַגּוֹיִם... וַיְזַבֵּחַ וַיְקַטֵּר בַּבָּמוֹת וְעַל הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן" (מל"ב ט"ז, ג-ד), אולם כמשיח הוא שואף למגר באופן מוחלט את מורשת העבודה הזרה הפסולה והמקולקלת של אביו. הפעולה המאפיינת ביותר מגמה זו של חזקיהו היא ביזוי עצמות אביו לאחר מותו: "ששה דברים עשה חזקיהו מלך יהודה... גירר עצמות אביו על מטה של חבלים" (ברכות י ע"ב). פעולה כזו של ביזוי היא חריגה ובוטה בכל קנה מידה, בפרט אם בן עושה אותה לאביו, וכל שכן כשמדובר במלך בן מלך. יש צורך בסיבה ובמניע חמורים ביותר כדי לגרום לחזקיהו לבצע פעולה כה אגרסיבית וחריפה. נראה שחזקיהו כמשיח מבשר תקופה חדשה: לא עוד עליות וירידות, שלמות וחיסרון לסירוגין. החלטתו העיקשת של חזקיהו לבצע מהפכה דתית מוחלטת, כמעט בכל מחיר, יכולה לגרום לו לבצע פעולה קשה כזו, המצטרפת לפעולות חריפות אחרות שמטרתן להביא לגאולת ממלכת יהודה וישראל באופן מוחלט ותמידי - "מעתה ועד עולם".

מאידך, חזקיהו יודע שעתידים לצאת ממנו בנים לא-מעולים. כיוון שהדבר סותר באופן מוחלט את ייעודו הגדול כמשיח, חזקיהו אינו נושא אישה. הוא מנסה לדחוק את הקץ ולהימנע מנפילת החזון הגדול שאותו הוא רוצה להגשים. חזקיהו רואה את החזון המשיחי באופן מסויים דווקא, ואינו מקבל את הרעיון היסודי שהרבה דרכים למקום, ושהגאולה יכולה לבוא באופנים שונים ובצורות שונות. זהו פשר געגועו של ישעיהו כלפיו: "בהדי כבשי דרחמנא למה לך?!".

כך נוכל להסביר את העובדה שחזקיהו לא אמר שירה לאחר הנס הגדול של הצלת ירושלים (סנהדרין צד ע"א). חזקיהו מנסה להכתיב מציאות של גאולה באופן מסויים דווקא, נוקט בפעולות מרחיקות לכת לצורך העניין, ומתאכזב קשות כשמהלכי הגאולה אינם זורמים במגמה שהוא מנסה להתוות.

"למרבה (למרבה כתיב) המשרה ולשלום אין קץ" - אמר ר' תנחום: דרש בר קפרא בציפורי - מפני מה כל מ"ם שבאמצע תיבה פתוח וזה סתום? ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג. אמרה מִדת הדין לפני הקב"ה: רבונו של עולם, ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך - לא עשיתו משיח; חזקיה, שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך, תעשהו משיח?! לכך נסתתם. (סנהדרין צד ע"א)

דברי הגמרא סתומים וחתומים, ואנו יכולים רק לנסות בזהירות וביראה לשער את פשר הדברים. ניתן אולי לומר שחזקיהו 'סגר את עצמו' לדרך מסויימת דווקא, ולכן נמנע מלומר שירה על הגאולה שבאה באופן שונה מציפיותיו. 'סגירות' זו נרמזת במ"ם הסגורה; סגירת הפה מלומר שירה היא הביטוי החיצוני של הסגירות הנפשית[6].

חזקיהו ניסה להפוך את אור הלבנה לאור החמה בטרם זמנו. כשנוכח לדעת שהדבר לא עלה בידו, ואדרבה - נגזרה גזירה על הלבנה שתיעלם לחלוטין, או אז התעורר ואחז בהבטחה הקדומה של ה' לדוד אביו, שאור הלבנה עתיד להתמעט, אך לאחר ההתמעטות שוב יתחדש. יש בכך ויתור כואב מצד חזקיהו על החזון הגדול שניסה להביא.

אפילו הודאתו של חזקיהו לה' על רפואתו (ישעיהו ל"ח, ט-יט) - מרירה. שירה אין בה, וגם לא שמחה. בולט בתפילה הייאוש הגדול של חזקיהו בזמן מחלתו; בולטת המרירות הרבה שבתשועה הכמעט מאולצת; בולטת ההודאה של האב על בנים שלא חפץ בהם. זוהי מציאות של מיעוט הלבנה בעל כרחה, מתוך ויכוח חריף, אי-נכונות לקבל את הדין ושאיפה ליטול כתר מלכות באופן קבוע. באופן פרדוקסלי, חזקיהו שאף לקיום מאמרו של ישעיהו הנביא, בר הפלוגתא הגדול שעמד מולו:

וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה וְאוֹר הַחַמָּה יִהְיֶה שִׁבְעָתַיִם כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים בְּיוֹם חֲבֹשׁ ה' אֶת שֶׁבֶר עַמּוֹ וּמַחַץ מַכָּתוֹ יִרְפָּא. (ישעיהו ל', כו)

ח. יהויכין מלך יהודה

יהויכין מלך לאחר יהויקים אביו, ערב החורבן. תקופת מלכותו של יהויכין קצרה ביותר, ללא אירועים מרשימים מצדו, אך חשוב לציין שדווקא ממנו המשיכה שושלת בית דוד, שכן כל בניו של צדקיהו, שמלך אחריו, הומתו ע"י מלך בבל (מל"ב כ"ה, ז). בתולדותיו של

6 יש מקום להבהיר באריכות את הפער שבין חזון הגאולה של חזקיהו לבין מהלך הגאולה בפועל, אך אכמ"ל.

יהויכין נראה שוב את בית דוד כמעט ונכחד, ונמצא פעם נוספת את העיקרון של הצלתו הפלאית:

> וַיָּבֹא נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עַל הָעִיר וַעֲבָדָיו צָרִים עָלֶיהָ: וַיֵּצֵא יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה עַל מֶלֶךְ בָּבֶל, הוּא וְאִמּוֹ וַעֲבָדָיו וְשָׂרָיו וְסָרִיסָיו, וַיִּקַּח אֹתוֹ מֶלֶךְ בָּבֶל... וְהַגְלָה אֶת כָּל יְרוּשָׁלַם וְאֶת כָּל הַשָּׂרִים... וַיֶּגֶל אֶת יְהוֹיָכִין בָּבֶלָה וְאֶת אֵם הַמֶּלֶךְ וְאֶת נְשֵׁי הַמֶּלֶךְ וְאֶת סָרִיסָיו וְאֵת אֵילֵי הָאָרֶץ הוֹלִיךְ גּוֹלָה מִירוּשָׁלַם בָּבֶלָה. (מל"ב כ"ד, ח-טז)

לאחר גלות יהויכין נראה כאילו המשכיות מלכות בית דוד ממנו חסרת סיכוי, וכך ניבא עליו ירמיהו: "עָרִירִי גֶּבֶר לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו, כִּי לֹא יִצְלַח מִזַּרְעוֹ אִישׁ יֹשֵׁב עַל כִּסֵּא דָּוִד וּמֹשֵׁל עוֹד בִּיהוּדָה" (ירמיהו כ"ב, ל). לדברי חז"ל, יאוש זה בא לידי ביטוי בהחלטתו של יהויכין שלא להעמיד צאצאים (סנהדרין לח ע"א). הגמרא דורשת את שם בנו של יהויכין, שאלתיאל - "שנשאל על אלתו א-ל", ושוב - רק לאחר הייאוש הגמור של יהויכין הגיעו המפנה והישועה להמשך שושלת בית דוד.

המשבר הקשה של בית דוד בימי יהויכין היה משולב באסון הלאומי של גלות החרש והמסגר ערב חורבן הבית הראשון. באופן טבעי, תשומת הלב התמקדה בעם ההולך לגלות, בחורבן המקדש ובגלות השכינה ממעונה. והנה, דווקא בתוך מבוכה שכזו, מצאו חז"ל מקום לעסוק בהמשך מלכות בית דוד:

> מה עשה נבוכדנצר? נטלו (ליהויכין) וחבשו בבית האסורים, וכל מי שנחבש לא היה יוצא משם לעולם... עלו סנהדרי גדולה עמו, אמרו: בימינו מלכות בית דוד פוסקת, ונאמר בה "כסאו כשמש נגדי"! מה נעשה? נלך ונפייס לגדל (לאומנת), והגדלת למלכה, והמלכה למלך... כיון שבא (נבוכדנצר) להזדקק לה (למלכה), אמרה לו: אתה מלך ויכניה אינו מלך? אתה מבקש תפקידך ויכניה אינו מבקש תפקידו? מיד גזר ונתנו לו אשתו. פתחו את המעזיבה ושלשלו אותה לו. כיון שבא להזדקק לה, אמרה לו: כשושנה אדומה ראיתי, ופירש ממנה מיד. הלכה וספרה וטהרה וטבלה. אמר לו הקב"ה: בירושלים לא קיימתם מצוות זיבה, ועכשיו אתם מקיימים!... אמר רבי שבתאי: לא זז משם עד שמחל לו הקב"ה כל עוונותיו ונעשה לו נס ונתעברה אשתו מעומד. (ילקוט-שמעוני מל"ב רמז רמט)

גם כאן מתואר בפירוט רב הנס של המשך הישארות בית דוד: הן ביכולת לעקוף את גזירת המלכות הנוקשה, והן בצורך להתמודד עם איסור נידה. אפילו צורת הורדתה של אשת יכניה לבור מוזכרת בפירוט, כיוון שהיה בה קושי, וכן גם עצם התעברותה של אשת

דוד מלך ישראל חי וקיים / הרב גבריאל גולדמן

יכניה מתואר כנס[7]. בכל אלו אנו מוצאים שוב את תופעת הלבנה המתחדשת באופן ניסי לאחר התמעטותה המוחלטת[8].

ט. המולד באברהם אבינו, ו"סיהרא באשלמותא" אצל שלמה

מחזור הלבנה הוא כשלושים יום. בחמישה-עשר הימים הראשונים כוחה של הלבנה מתגבר ועולה, עד שמגיעים לירח מלא. במצב זה הלבנה ניצבת בדיוק מול השמש, ומחזירה את אורה באופן מלא. או אז מתחילה הלבנה להתמעט ולאבד מאורה, עד שהיא נעלמת לחלוטין קודם המולד המחודש.

גם בתולדות עם ישראל ובית דוד מצינו עליות וירידות, אך באופן כללי - עלייתו של עם ישראל וצמיחתו מתרחשות מראשית העם ועד למלכות שלמה, לאורך חמישה-עשר דורות:

אברהם - יצחק - יעקב - יהודה - פרץ - חצרון - רם - עמינדב - נחשון - שלמון - בועז - עובד - ישי - דוד - שלמה.

שלמה הוא לשון שלֵמות, ובאמת בימיו היה העם במצב של שלמות: בניין בית המקדש והשראת שכינה, שלום מכל האויבים, "יהודה וישראל רבים כחול אשר על הים לרֹב, אֹכלים ושֹתים ושמחים" (מל"א ד', כ), "ויבֹאו מכל העמים לשמוע את חכמת שלמה" (מל"א ה', יד). בספר הזוהר מוגדר מצבו של עם ישראל בזמן שלמה כ"סיהרא באשלמותא" - הלבנה במילואה. בהקבלה למצב האסטרונומי של החזרת אור השמש בצורה מלאה, במצב זה עם ישראל נמצא פנים בפנים מול ריבונו של עולם, ויש לו אפשרות מושלמת לגילוי שכינה, אורה וטובה מאת ה' באופן המלא ביותר[9].

גם מיעוט הלבנה אורך כחמישה-עשר יום, וגם ירידת אורם של עם ישראל ושל מלכות בית דוד עד לחורבן בית המקדש ארכה חמישה-עשר דורות. אצל רחבעם החלה הירידה על ידי פילוג הממלכה, והיא נמשכה עד לשיא החושך בזמן צדקיהו: חורבן בית המקדש וגלות בבל.

---

7 גם כאן, ההצלה באה דווקא על ידי נשים, ומכיוון בלתי צפוי לחלוטין: אשת נבוכדנצר, המשודלת לכך על ידי אומנתה. ניתן ללמוד מכאן שני עקרונות סמליים: עיקרון אחד הוא המושג "אתערותא דלתתא" - היוזמה האנושית להצלה, המסומלת על ידי האישה; ועיקרון שני הוא האופי הבלתי-צפוי לחלוטין של ההצלה, מעין גאולה הבאה בהיסח הדעת. הפנייה לאומנת יכולה לסמל את חיוניות התמיכה בגידול הדור הבא. אם בדרך כלל תפקיד האומנת מתחיל לאחר לידת התינוק, הרי שכאן עיקר משימתה הוא עצם הבאת הדור הבא.

8 ביטוי נוסף לעקרון מולד הלבנה המחודש בבית דוד הוא "סיפור בוסתנאי", המובא ב"אוצר מדרשים" (נאסף ונערך על ידי יהודה דוד אייזענשטיין, ניו יורק תרע"ה-1915). ניתוח הסיפור ארוך וחורג ממסגרת המאמר, אך נספר בקצרה כי אחד ממלכי פרס ניסה להשמיד את שושלת בית דוד, ובהשגחת ה' נותרה מבית דוד כלה אחת בהריון, ולאחר נפתולים ארוכים המלך הסכים להשאירה בחיים ולהותיר פליטה לבית דוד.

9 כמו שבמשל, אורה של השמש קבוע ורק מצב הלבנה משתנה, כך גם במציאות - אורו של הקב"ה קבוע והשינויים הם ביכולתו הרוחנית והמעשית של עם ישראל לקבל אור אינסוף זה.

רחבעם - אבים - אסא - יהושפט - יהורם - אחזיה - יואש - אמציה - עוזיה - יותם - אחז - חזקיה - מנשה - אמון - יאשיהו - צדקיהו[10].

המספר חמש-עשרה מסמל עלייה וירידה גם במקומות נוספים. חמש-עשרה המעלות שהיו במקדש מעזרת נשים לעזרת ישראל הן כנגד חמישה-עשר שירי המעלות שבתהילים (משנה סוכה נא ע"ב). עצם השם - "שירי המעלות" - מלמד על האפשרות לעלייה ולירידה. ואכן, מצינו שיונה בן אמיתי זכה לעלייה רוחנית ולנבואה כתוצאה משמחת בית השואבה על מעלות אלו (ילקוט-שמעוני יונה רמז תקנ).

מצאנו, אם כן, שאפילו שלבי התהליכים העוברים על מלכות בית דוד ועל הלבנה מקבילים באופן מפתיע ומדוייק.

י. מלכות - לית לה מגרמיה כלום

מהי המשמעות הרעיונית של השוואת מלכות בית דוד ללבנה? הגמרא מצטטת פסוק המעיד שביום הדין מצויים לפני הקב"ה שני כיסאות, ומביאה מחלוקת בהבנת מטרתם:

> דתניא: אחד לו ואחד לדוד, דברי ר' עקיבא. אמר לו ר' יוסי: עקיבא! עד מתי אתה עושה שכינה חול?! אלא אחד לדין ואחד לצדקה... אמר לו ר' אלעזר בן עזריה: עקיבא! מה לך אצל הגדה? כלך אצל נגעים ואהלות! אלא אחד לכסא ואחד לשרפרף; כסא לישב עליו, שרפרף להדום רגליו.
>
> (סנהדרין לח ע"ב)

ההבדל בין שתי הדעות הראשונות המוזכרות בגמרא ברור ופשוט: אם ר' עקיבא מעניק מקום מכובד ומרכזי למלכות בית דוד ("אחד לו ואחד לדוד"), הרי שר' יוסי דוחה אפשרות זו לחלוטין - "עד מתי אתה עושה שכינה חול?!". לדעתו, אין כל מעמד וחשיבות למלכות האנושית, ושני הכיסאות מייצגים את מלכותא דשמיא בצורות שונות של התגלותה.

ייתכן שהדעה השלישית היא מעין פשרה בין שתי הדעות הראשונות. "כסא" מייצג את מלכות השמיים העליונה והמושלמת, שמכוחה נברא העולם כולו, ואילו "שרפרף" עשוי להיות מלכותא דארעא, ממש כמו הירח, שאין לו אור עצמי משלו ושמאיר רק מכוח החזרת אורה של השמש.

מלכות בית דוד יכולה להיות הדום רגליו של הקב"ה - גילוי שכינתו העליונה בצורה מועטת וחלקית בעולם הנמוך והשפל. יש צורך בענווה מופלגת כאשר משווים בין האדם לקב"ה[11], אך יש גם להכיר בחשיבות מלכות בית דוד, המאפשרת מציאות מורכבת, כפולה ומנוגדת כזו.

10 אמנם אחרי יאשיהו מלכו יהויקים בנו ואחריו יהויכין נכדו, אך מבחינת הדורות - צדקיהו הוא בנו של יאשיהו, כך שרק דור אחד ביניהם.

11 ראה שו"ע או"ח קפ"ח, ג: "צריך להזכיר בברכה שלישית מלכות בית דוד... והאומר 'ומלכותך ומלכות בית דוד משיחך' - אינו אלא טועה, שאין להשוות מלכותא דארעא עם מלכותא דשמיא".

דוד מלך ישראל חי וקיים / הרב גבריאל גולדמן

רמז נוסף למעמדה של מלכות בית דוד נמצא במדרש העוסק במשך חייו של דוד:

> העביר הקב"ה לפניו (לפני אדם הראשון) את כל הדורות. הראהו דוד, חיים חקוקין לו ג' שעות... אמר לו: כמה שנות חיי? אמר לו: אלף שנים... אמר לו: שבעים שנים משנותי יהיו למזל זה. (ילקוט-שמעוני בראשית, רמז מא)

דוד מתואר כאן כמי שאין לו חיים משלו. כל חייו ניתנו לו במתנה מאדם הראשון. בכך דומה הוא ללבנה, שאין לה אור עצמי והיא רק מחזירה את אור השמש. דוד יכול לסמל את מין האדם בכלל, שמחד הוא נזר הבריאה, יוצר, מפתח ומשכלל את העולם, אך מאידך - כל חייו וכוחותיו ניתנים לו מאת הקב"ה. ממש כמו שאור הלבנה אינו אור עצמי אלא אור חוזר, כך האדם מאיר ויוצר - אך הכל מכוחו של הבורא, שהוא מקור האור. לעיקרון פשוט ויסודי זה משמעות מיוחדת ביחס למלכות בית דוד, שכן זו מייצגת את מלכות ה' בעולם, ולכן יש להדגיש שהיא רק בבואה של מלכות שמיים[12].

אדם הראשון - ובודאי אדם הראשון שלפני החטא - מסמל ומייצג שלמות. גם אלף שנות החיים שניתנו לו מראש מסמלים שלמות. הורדת האור לעולם מחייבת שבירה של המסגרות העליונות, ובאה לידי ביטוי בקיצוץ שנות אדם הראשון - העליון והמושלם - ובהעברת חלק מהן לדוד המלך - נציג בני האדם ה'רגילים', על שגיאותיהם וחטאיהם. דוד - המתואר כ"מקים עולה של תשובה" (מו"ק טז ע"ב) - מצליח להוריד את האור ולהביאו גם לתוך החטא, לעולם התיקון, ממש כמו הירח, שנותן אור במקומות ובזמנים שבהם אור החמה אינו מגיע.

אור הירח מועט, מתחלף ובלתי-צפוי לעיתים: "שמש ידע מבואו - ירח לא ידע מבואו" (ר"ה כה ע"א); הוא אינו יכול להחליף את מקור האור - השמש. אך חלק מתכליתו הוא העלאת האור גם במצבי החושך והירידה. אורה של השמש בלתי-ניתן לצפייה ישירה של האדם - "כי לא יראני האדם וחי" (שמות ל"ג, כ). אורה המועט והמשתנה של הלבנה יכול לסמן את נסיונותיו של האדם להעלות אור עצמי משלו, תוך הקפדה על מידת "היודע את מקומו", בענווה ובדרך ארץ כלפי אור אינסוף.

> וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן, שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרם על שם כבוד מלכותו; ברוך אתה ה' מחדש חדשים.
>
> ויהי רצון מלפניך ה' אלוהי ואלוהי אבותי, למלאות פגימת הלבנה ולא יהיה בה שום מיעוט, ויהי אור הלבנה כאור החמה וכאור שבעת ימי בראשית, כמו שהיתה קודם מיעוטה, שנאמר: "את שני המאורות הגדולים". ויתקיים בנו מקרא שכתוב: "וביקשו את ה' אלוהיהם ואת דוד מלכם", אמן. (מתוך סדר קידוש הלבנה)

12 כמו כן, דווקא המלך - בעל הכוח והשררה - עלול להתגאות יתר על המידה, ולכן עליו להדגיש במיוחד את מיעוט כוחו לעומת מלכות שמיים.

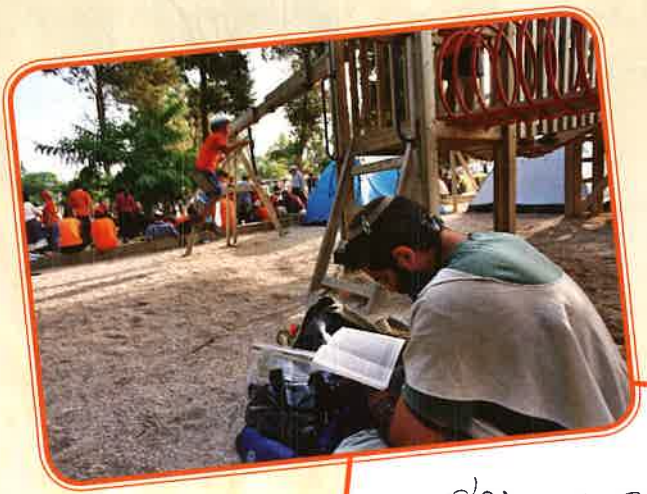

בס"ד ו"ב בתמוז תשסה

בשעה שנפלה לרגל והיה

כפר מיימון מוקד לאותן עיירות

המאוחות את העולים.

כולם ילמדו מכפר מיימון כיצד

לעשות זאת.

יוסף שלמה

"...בימים שהמדיה שוטפת אותנו בחומר, בתקופה בה המחשב, הטלוויזיה והכל מוצש "אינסטנט", בזמן שהכל מבולבל, לפגוש אתכם ולדעת – אלו בני אברהם. השרשת נמשכת, הארתם לנו את הדרך, חיממתם את לבותינו ביחסכם לכל אחד, לא שאלתם מהיכן אתה ולא דרשתם כסף, רק נתתם ונתתם בלי לבקש תמורה ומתוך שמחה וקרוב לבבות..."

שער המלכות והגאולה

בדרך מנתיבות עם כל ההמונים הנוהרים, אמרה לי בתי, כך אני מדמיינת את העלייה לבית המקדש.

לא ידעתי, שזה כאין וכאפס לעומת החוויה שמחכה לנו בהמשך הדרך, תופעה שעד היום אפשר היה רק לדמיין אותה מתיאורי המשנה, ואנחנו, בזכותכם, זכינו לחוש אותה כפשט, במציאות ממש:

"הגיעו קרוב לירושלים, שלחו לפניהם ועיטרו את ביכוריהם. הפחות, הסגנים והגזברים יוצאים לקראתם... וכל בעלי אומניות שבירושלים עומדים לפניהם ושואלין בשלומם: אחינו אנשי מקום פלוני, באתם לשלום". וכמו בירושלים בימי הרגלים, זכינו לראות איך "עומדים (ויושבים, ושוכבים, ואוכלים וכו') בפופים – ומשתחווים (ומתפללים, ולומדים, ומשחקים וכו') רווחים".

אשריכם שזכיתם ללמד את העולם כולו, פרק (בעצם: מסכת) בהכנסת אורחים של בני בניו של אברהם אבינו, עד היכן היא מגעת:

בית פתוח מארבעה כיוונים,

ומדשאות לכל החפץ,

ומקלחות ושירותים,

ודאגה ותשומת לב,

וחום לב, וחיוך במאור פנים.

אנו מבקשים סליחה על הנזקים שגרמנו (באמת ובתמים – לא בכוונה, רק מתוך הדחק והצפיפות!), ובטוחים שתמחלו לנו בלב שלם ובחיוך שמאפיין את כולכם.

בשם רבבות אלפי האורחים,

באהבה רבה ותודה עצומה,

